

РОЗВИТОК МОНІТОРИНГОВО-ДІАГНОСТИЧНИХ ФУНКЦІЙ У ВИКОРИСТАННІ СТРАТЕГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

У статті визначено підходи та механізми щодо використання моніторингово-діагностичних функцій в умовах забезпечення конкурентоспроможності та динамічного розвитку підприємств аграрного сектору, розглянуто складові стратегічного потенціалу, зокрема потенціал управлінської команди як важливий компонент формування ефективної системи менеджменту в умовах стратегічної орієнтації підприємств.

Ключові слова: стратегічний розвиток, моніторинг, діагностика, потенціал, конкурентоспроможність, синергічний ефект, самостійно-локальні системи, стратегічно-діагностична функція.

З розвитком глобальних та євроінтеграційних процесів підвищується значущість факторів зовнішнього середовища як реальних можливостей забезпечення стратегічного розвитку підприємств. У цьому зв'язку потребує удосконалення система управління формуванням і використанням можливостей. Це потребує розробки нового теоретико-методологічного підходу до формування ефективної системи менеджменту як цілісності та її підсистем: управління стратегічним розвитком організаційних формувань, їх конкурентоспроможністю, потенціалом, результативністю, антикризовою діяльністю.

Важливим завданням управління змінами на підприємствах є перетворення окремих процесів розвитку у стійкий напрям з розробленим механізмом активного розвитку, який базується на внутрішньому потенціалі організації з опорою на активізацію людського чинника. Спрямованість на досягнення результатів є загальним фактором усіх об'єктів розвитку.

Контрольні функції в системі менеджменту повинні здійснюватись через реалізацію діагностичних та моніторингових функцій у своїй організаційній єдності. У методологічному плані потребує розвитку функція діагностики, оскільки на цей час недостатньо повно і системно розкриті методичні прийоми діагностики та обґрунтовані об'єкти здійснення названих функцій. Потребує розробки методологічний підхід до формування діагностики на принципах системності. Рівень розвитку моніторингових функцій у сучасних сільськогосподарських підприємствах залишається низьким, тому виникає необхідність чіткого визначення вимог до створення результативної системи моніторингу та обґрунтування умов реалізації вимог принципів моніторингу як його концептуальної основи.

Проблемам розвитку моніторингово-діагностичних функцій присвячено роботи багатьох науковців: Агапової Т. М., Балабанової Л. В., Галіцина В. К., Герасимчука В. Г., Гудзинського О. Д., Кулика А. В., Саричевої Л. В., Судомир С. М. та інших.

Основні методологічні положення діагностики як системної цілісності розроблені Герасимчуком В. Г. [2-3]. Методологічні підходи доведені ним по більшості напрямків діагностики до методик. Однак окремі з них

потребують подальшого розвитку. Це, насамперед, діагностичні прийоми в системі управління антикризовою діяльністю, потенціалом, організаційним розвитком підприємств, конкурентними перевагами, корпоративними інтересами та культурою, розвитком інтелектуального потенціалу, інституціонально-структурним розвитком, синергічним ефектом.

Часткова систематизація поглядів науковців на проблему формування економічного моніторингу проведена Куликом А.В. Вченим виокремлені основні принципи регіонального соціально-економічного моніторингу, які можна адаптувати до моніторингу як системної цілісності [9].

У роботах Агапової Т. М. та Саричевої Л. В. діагностика і моніторинг розглянуто як важливі елементи в системі здійснення контролінгових функцій, визначено можливі методологічні підходи до формування потенціалу названих самостійно-локальних систем [6-7].

У роботах Балабанової Л. В. обґрунтовано підходи до формування системи маркетингових досліджень у галузі конкурентоспроможності підприємства, яка має на меті забезпечення підприємства надійною і достовірною інформацією про ринок, конкурентне середовище, структуру і динаміку попиту. Така інформація створює передумови для прийняття обґрунтованих рішень у галузі підвищення конкурентоспроможності підприємства на основі маркетингу [5].

Необхідність застосування діагностично-моніторингових функцій Судомир С. М. розглядає в контексті визначення факторів впливу зовнішнього і внутрішнього середовища щодо формування конкурентоспроможного потенціалу сільськогосподарських підприємств [4; 10].

Гудзинський О. Д. наголошує на необхідності розвитку моніторингових досліджень ринку в контексті обґрунтування механізмів реалізації вимог принципів формування результативної системи контролю в менеджменті та забезпечення стратегічного розвитку вітчизняних агропромислових підприємств [8].

Вищезазначені напрями наукових досліджень потребують поглиблення та розвитку, що обумовлює актуальність нашого дослідження.

Метою статті є визначення підходів та механізмів

щодо використання моніторингово-діагностичних функцій в умовах забезпечення стратегічного розвитку вітчизняних сільськогосподарських підприємств.

Рівень сформованості стратегічного потенціалу підприємств з позицій використання можливостей моніторингово-діагностичних функцій визначається:

- стратегіями розвитку підприємницьких структур, їх стратегічною цільовою спрямованістю та обґрунтованістю вимог до формування названих систем;
- обґрунтованою системою показників та критеріїв оцінки потенціалу;
- цільовою спрямованістю діагностики та моніторингу, адекватних стратегіям розвитку підприємницьких структур;
- сформованим потенціалом діагностики і моніторингу.

При цьому слід урахувати можливі методологічні підходи до формування потенціалу названих самостійно-локальних систем.

Проаналізувавши принципи формування моніторингу, визначені Куликом А. М. [9], ми прийшли до висновку, що вони розпливчаті та дуже деталізовані, що ускладнює чітке визначення вимог до створення результативної системи моніторингу та обґрунтування умов реалізації вимог принципів моніторингу як його концептуальної основи в процесі побудови.

Пропонуємо варіант формування моніторингової системи та механізму контролю на таких принципах:

- цільова спрямованість моніторингу в контексті стратегічної цільової спрямованості організації та менеджменту;
- стратегічна спрямованість оперативної моніторингової діяльності;
- системність і комплексність;
- випереджувальна адаптованість моніторингу як системи до задач стратегічних цілей організації;
- ієрархічна побудова системи моніторингу;
- об'єктно-змістовна цільова орієнтація моніторингу (стратегії, центри відповідальності, конкурентне середовище, конкурентні переваги, можливості, сильні і слабкі сторони, загрози);
- постійний розвиток;
- результативність моніторингової обслуговуючої функції за критеріями своєчасності, повноти, об'єктивності, достовірності, власне цільової спрямованості;
- безперервність моніторингової діяльності.

Необхідно зауважити, що контроль як система забезпечує свою результативність через найбільш ефективні складові механізми діагностики та маркетингу, а також управлінський потенціал, збалансований з цільовою спрямованістю організації через системно-комплексні підходи в управлінні стратегічним розвитком господарюючих структур у системі антикризової діяльності організації та їх конкурентоспроможності. (рис. 1).

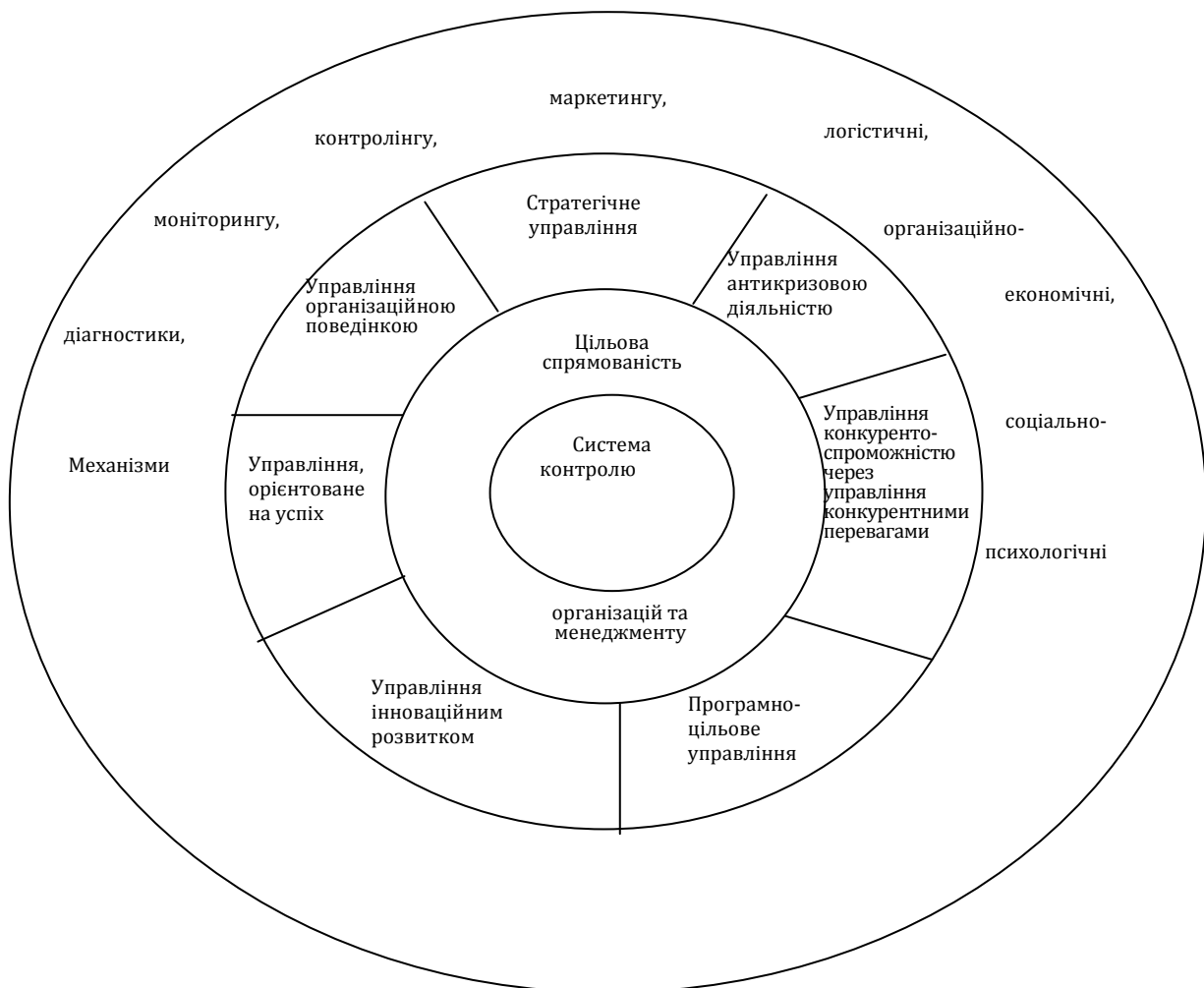

Рис. 1. Механізми діагностики, моніторингу та маркетингу в системі контролю щодо реалізації цільової спрямованості організацій та менеджменту.

Контрольні функції повинні здійснюватись через реалізацію діагностичних та моніторингових функцій у своїй організаційній єдності. Доцільно розглядати їх як інтегровані механізми контролю. Від рівня сформованості моніторингу та діагностики як самостійно-локальних систем значною мірою залежить результативність контролю як системної цілісності.

Системний підхід до формування діагностики як механізму контролю має певні особливості залежно від цільової спрямованості господарюючих структур і напрямку дій – стратегічного чи поточно-оперативного. Стратегічний напрямок дій потребує здійснення діагностики факторів зовнішнього середовища, а саме: політичних, екологічних, системи правового забезпечення, контактних аудиторій, кон'юнктурних на різних ринках (товарному, продовольчому, фондовому, інноваційному, інвестиційному, технологічному).

При цьому стратегічно-діагностична функція повинна здійснюватись в організаційній взаємодії з функціями планування, обліку, аналізу і контролю.

Погоджуємось з думкою Судомир С. М., що в процесі розвитку потенційних можливостей господарюючих структур ми повинні враховувати, що попереджувальний характер потенціалу системи відносно до змін у зовнішньому середовищі – це одна із концептуальних основ формування попереджувально-адаптивно-розвиваючого потенціалу організаційних формувань [4; 10].

Важливим компонентом потенційних можливостей підприємницьких структур є потенціал управлінської команди організації як фактор загального керівництва. Головною цільовою спрямованістю останніх є забезпечення динамічного розвитку підприємств шляхом збалансованого підходу до стратегічного і оперативного успіху в діяльності організацій. На цьому наголошують вітчизняні та зарубіжні науковці. Лише при такому підході можна забезпечити синергійний ефект.

Для оцінки факторів забезпечення синергійного ефекту від діяльності управлінської команди необхідна моніторингова зведено-аналітична інформація, яка характеризуватиме: здатність управлінської команди своєчасно проводити зміни в системі, маневрувати портфелем тактичних стратегій, формувати інноваційно-психологічний клімат в організації.

Найважливішою умовою забезпечення стратегічного розвитку підприємств є вивчення, оцінка та використання їхнього потенціалу. Потенціал

підприємства визначається як комплекс виробничих, фінансових, соціальних та інших можливостей, що забезпечують його ефективне функціонування на ринку, конкурентні переваги при досягненні стратегічних цілей, а також прийняття оптимальних управлінських рішень.

Стосовно пропозиції щодо поліпшення роботи з потенціалом фірми, його оцінки, зіставлення з потенціалами підприємств-конкурентів, важливим напрямком роботи, на наш погляд, є застосування можливостей моніторингово-діагностичних функцій, що дозволить швидко реагувати на будь-які зміни, які відбуваються у зовнішньому середовищі та забезпечити ефективну реалізацію обраної стратегії.

Оскільки кінцева результативність потенційних можливостей залежить від результатів управління процесами, вважаємо доцільним оцінку управлінського потенціалу проводити згідно з методиками процесного аналізу, процесного моніторингу. Такий підхід дозволить забезпечити системність і комплексність у процесі дослідження, здійснити моніторингову оцінку в єдиній системі згідно з теорією систем і процесів.

Забезпечення конкурентоспроможності та динамічний розвиток підприємств аграрного сектору економіки можливо здійснити шляхом розвитку усіх функціональних підсистем управління. Особливе місце слід відводити управлінню потенціалом як основі управління формуванням та розвитком можливостей в загальній системі стратегічного набору підприємницьких структур.

Важливе місце у вивченні потенціалу фірми посідають маркетингові дослідження. Очевидно, що за цілим переліком показників, пов'язаних з виробничо-технічними, науковими, фінансово-кредитними потенціалами, проведення подібних досліджень не має сенсу: основні показники цих потенціалів містяться у внутрішній інформації фірми і можуть бути отримані у відповідних відділах. Це ж стосується елементів, що входять у товарно-збутовий потенціал фірми. Однак, маркетингові дослідження необхідні при вивченні низки складових товарно-збутового і соціально-економічного потенціалів, а саме: ефективності методів стимулювання збуту; ефективності рекламної діяльності; управлінського потенціалу; якості й ефективності роботи персоналу; рівня сервісу; іміджу фірми та її керівництва; політики фірми у зовнішньому підприємницькому середовищі.

Список літератури

1. Галіцин, В. К. Система моніторингу [Текст] : монографія / Галіцин В. К. – К.: КНЕУ, 2000. – 231 с.
2. Герасимчук, В. Г. Діагностика систем управління підприємством [Текст] : навч. посіб. / Герасимчук В. Г. – К.: ІСДО, 1995. – 120 с.
3. Герасимчук, В. Г. Розвиток підприємства: діагностика, стратегія, ефективність [Текст] / Герасимчук В. Г. – К.: Вища шк., 1995 – 267 с.
4. Гудзинський, О. Д. Управління формуванням конкурентоспроможного потенціалу підприємств (теоретико-методологічний аспект) [Текст] : монографія / О. Д. Гудзинський, С. М. Судомир, Т. О. Гуренко. – К.: ІПК ДСЗУ, 2010. – 212 с.
5. Маркетинговий менеджмент [Текст] : навч. посіб. / За ред. Л. В. Балабанової. - 3-є вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2004. – 354 с. – (Вища школа XXI століття).
6. Саричева, Л. В. Комп'ютерний еколого-соціально-економічний моніторинг регіонів: Математичне забезпечення [Текст] / Саричева Л. В. – Дніпропетровськ: НТУ, 2003. – 173 с.
7. Агапова, Т. Н. Методика і інструментарій для моніторингу економічної безпеки регіону [Текст] / Т. Н. Агапова // Вопросы статистики. – 2001. – № 2. – С. 44-48.
8. Гудзинський, О. Д. Організаційно-регулятивна функція в управлінні стратегічним розвитком підприємницьких структур [Текст] / О. Д. Гудзинський // Ринок праці. – 2009. – № 1. – С. 34-39.
9. Кулик, А. В. Регіональний соціально-економічний моніторинг: проблеми та основні теоретико-методологічні засади [Текст] / А. В. Кулик // Міжнародний науково-практичний журнал «Економіка та держава». – 2008. - № 7. – С. 15-18.
10. Судомир, С. М. Практика формування системи управління стратегічним потенціалом підприємств [Текст] / С. М. Судомир // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – Миколаїв. – 2007. – Спец. випуск 3 (42). – С. 267-269.

РЕЗЮМЕ

Пилипенко Елена

Развитие мониторингово-диагностических функций для обеспечения использования стратегического потенциала предприятий аграрного сектора

В статье автором определены подходы и механизмы использования мониторингово-диагностических функций в условиях обеспечения конкурентоспособности и динамичного развития предприятий аграрного сектора, рассмотрены составляющие стратегического потенциала, в частности, потенциал управленческой команды как важный компонент формирования эффективной системы менеджмента в условиях стратегической ориентации предприятий.

RESUME

Pylypenko Olena

Development of monitoring and diagnostic functions for use of strategic capacity agrobusiness firms

In this article the author defines approaches and mechanisms for the use of monitoring and diagnostic functions in a dynamic competitiveness and enterprise development of the agricultural sector. The components of the strategic potential, including potential management team as an important component of the formation of an effective system of management in the strategic orientation of the enterprise are considered.

Стаття надійшла до редакції 5.11.2012 р.